

Vetenskapsrådet välkomnar debatt om öppenhet och konkurrens

Vetenskapsrådet räds inte debatten om jäv vid fördelning av forskningsmedel, och har startat en egen studie av alla nyansökningar till ämnesrådet för medicin åren 2006 och 2007.

Transparens, öppenhet och konkurrens – det förväntar sig forskare av Vetenskapsrådet när fördelningen av forskningsmedel görs. Vetenskapsrådet granskar andra och förväntar sig att i sin tur bli granskat. All erfarenhet visar tydligt att forskningen mår bra av detta. Vetenskapsrådet välkomnar därför debatten om jäv i Hällstens och Sandströms artikel i Läkartidningen 30–31/2009 (sidorna 1872–3), där de studerat ansökningar till Vetenskapsrådets ämnesråd för medicin år 2004.

Debatten om forskningsfinansiärer som missgynnar vissa forskare, eller bedömare som stöder forskare som de står nära, dyker upp då och då. Att det finns ett stort förtroende för bedömningsprocessen när det gäller forskning är avgörande för legitimiteten i Vetenskapsrådets arbete. Därför ägnar vi denna fråga stor uppmärksamhet.

Det är glädjande att Hällsten och Sandström i sin studie finner att ämnesrådet för

medicin inte förfördelar kvinnor vid tilldelning av forskningsanslag. Själva anser vi inte oss vara helt färdiga med denna fråga, utan arbetar vidare med den.

Hällsten och Sandström menar att män utan rätta kontakter i viss utsträckning missgynnas. De konstaterar också att det inte räcker att hantera jäv genom att ledamöter med jäv lämnar rummet för att undvika nepotism.

Alla ledamöter som deltar i bedömningen av ansökningar är skyldiga att anmäla jäv i förhållande till de ansökningar hon eller han ska granska. I de fall där jäv föreligger utses annan granskare. De vanligaste orsakerna till jävsnoteringar i beredningsarbetet är att en sökande tidigare har samarbetat med eller arbetat i närheten av en beredningsgruppsmedlem.

Det är oklart vad Hällsten och Sandström menar med »rätta kontakter«, men de avser sannolikt att någon ledamot anser sig jävig och följer det gällande regelverket och därför inte deltar i bedömning eller sammanträde när ansökan behandlas.

De betyg som undersökningen baseras på sätts av den enskilde bedömaren långt före sammanträdet, och också utan vetskap om det är någon annan som anmält jäv, det vill säga precis som då externa bedömare anlitas. Betygen kan således, i motsats till vad Hällsten och Sandström hävdar,

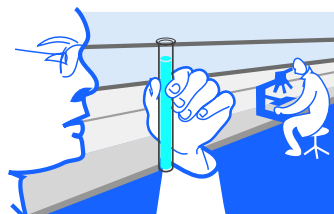

Illustration: Ariti Iltise

Förekommer jäv vid fördelning av forskningsmedel?

inte ha påverkats av att en ledamot lämnat sammanträdesrummet för att undvika jävspåverkan.

När Hällstens och Sandströms forskningsartikel kom ut i våras fann vi resultaten mycket intressanta och startade därför en bibliometrisk studie av alla nyansökningar till ämnesrådet för medicin åren 2006 och 2007. Studien baseras i viss mån på andra mått än de som används av Hällsten och Sandström. Vi studerar såväl kompetens (kopplat till forskarens sammanlagda fältnormaliserade bibliometriska impact samt variablerna kön och jävsnotering) som beslut, det vill säga avslag/bifall av ansökan.

Sambandet mellan att en bedömare anmäler jäv och att en ansökan får högt betyg finns för 2007 men inte för 2006. Studien, med fokus på jäv och jämställdhet, kommer att publiceras senare under hösten.

Sedan år 2006 kan en person inte delta i beredningen av ansökningar om projektbidrag inom medicin samma år som han eller hon själv ansöker om sådant stöd. Ledamöter rekryteras dessutom från andra nordiska länder för att ytterligare motverka risken för jäv. År 2009 är 20 procent av ledamöterna utländska forskare från i första hand Norge, Finland, Danmark och Island. De strikta reglerna gäller givetvis även

ledamöter i de beslutande organen, det vill säga styrelsen och ämnesrådet.

Vetenskapsrådets beredningsgrupper består av framstående forskare från framstående forskningsmiljöer. Deras samarbetspartners, och kollegor kan vara bättre än genomsnittet på att formulera projekt även om hänsyn tas till publiceringsmeriter. Det är därför möjligt att det kan finnas ett positivt statistiskt samband mellan jävsnoteringen och betyg utan att nepotism förekommit, men för att fastställa orsaken till det statistiska sambandet krävs ytterligare studier.

För att undvika jävsituationer föreslår Hällsten och Sandström att beredningen ska ledas av personer som inte själva är forskare. Detta går rakt emot rekommendationerna i den nyligen presenterade utvärderingen av Europeiska forskningsrådet, ERC. Utvärderingen slår fast att granskningen av forskningsansökningar bör skötas av erkända och väletablerade forskare.

Vetenskapsrådets huvudansvar är att stödja den bästa forskningen i landet och öka Sveriges konkurrenskraft internationellt. Det bedömningssystem som vi använder baseras på peer review, forskare som granskar andra forskares ansökningar. Systemet används över hela världen. Både för- och nackdelar anses allmänt kända och därmed möjliga att hantera. Vetenskapsrådet arbetar dock kontinuerligt med att utveckla peer review-systemet och deltar aktivt i den internationella utvecklingen.

■ *Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.*

HÅKAN BILLIG
huvudsekreterare, ämnesrådet för medicin, Vetenskapsrådet, Stockholm
hakan.billig@vr.se

CARL JACOBSSON
chef för avdelningen forskningspolitisk analys, Vetenskapsrådet, Stockholm
carl.jacobsson@vr.se